

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-4-34>**Юлія МИЧКА-ЛЕВЧЕНКО,***orcid.org/0000-0002-3506-6021**аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**(Львів, Україна) yulia.michka@gmail.com*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МЕДІАКОМПЛЕКСІВ УЧИТЕЛЕМ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

З'ясовано суперечності між нагальною потребою розвитку науково-методичного забезпечення й неналежним ступенем застосування інноваційності до його розроблення, що окреслило проблему дослідження. Мета статті – обґрунтування концептуальних засад інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів майбутніх учителів початкової школи. Узагальнені результати дослідження полягають в обґрунтуванні концептуальних аспектів до професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Ключова ідея концепції – принципово інший підхід до модернізації школи, яким передбачено виконання таких складових частин, як: інтеграція школи в цілісний інформаційно-освітній простір; забезпечення належної підготовки дітей і молоді до надійного й ефективного взаємозв'язку з новітньою медіасистемою; формування в дітей медіаерудитії, медіаграмотності й медіакомпетентності залежно від їхніх віку й індивідуальності. У розробці концептуальних засад акцентовано такі методологічні аспекти, як особистісний підхід, стале оновлення змісту, орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, перевага морально-етичних цінностей, креативність тощо. Створення й оновлення системи науково-методичного забезпечення професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи нерозривні від поступу видавничої справи, якою передбачено розроблення нормативних документів для подальшого створення й успішної діяльності видавництва навчальних та науково-методичних видань низки видів та рівнів. Сформульовано концептуальні засади розвитку науково-методичного забезпечення у фаховій діяльності майбутніх учителів початкової школи: розроблення методики для оцінювання науково-методичного забезпечення професійної діяльності; розвиток видавничої справи; підготовка та послідовне оновлення навчально-методичної літератури; розвиток медіа й активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час розроблення науково-методичного забезпечення; мотивація педагогів створювати та впроваджувати методичні розробки у практику; поєднання наукового й методичного аспектів забезпечення освітнього процесу; практична перевірка нових моделей науково-методичного забезпечення освітнього процесу; розроблення й покращення навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання тощо; розроблення методичних матеріалів для самостійного опрацювання фахових видань, написання курсових робіт і дипломних проєктів; розроблення навчально-методичних документів для студентів і викладачів; введення новітніх педагогічних та інформаційних технологій на всіх навчальних етапах.

Ключові слова: *початкова школа, майбутні вчителі, концептуальні засади, інтегровані навчально-методичні медіакомплекси.*

Yuliia MYCHKA-LEVCHENKO,*orcid.org/0000-0002-3506-6021**Postgraduate Student at the Department of Pedagogics and Innovative Education**Lviv Polytechnic National University**(Lviv, Ukraine) yulia.michka@gmail.com*

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF THE INTEGRATED EDUCATIONAL AND METHODIC MEDIA COMPLEXES, USED IN THE WORK OF AN ELEMENTARY SCHOOL TEACHER

The author identifies contradictories between the urgent need for development of the scientific and methodic support and adequate degree of innovations, used for its development, shaping the research objective. The goal of the article is to substantiate the conceptual fundamentals of the integrated educational and methodic media complexes, used in the work of the future elementary school teachers. The consolidated research results are aimed at justification of the conceptual aspects in the professional activity of the future elementary school teachers. The key idea of the concept is to develop a principally different approach to school modernization, which suggests use of such components as school integration into a complex informational and educational space; support for the appropriate training of children and youth to develop reliable and effective relationship with the innovative media system; development of media knowledge, medial literacy and

media competence of children depending on their age and personality. While developing the conceptual fundamentals, the stress has been made on such methodological aspects as personal approach, permanent updating of the content, focus on the development of information and communication technologies, preference of moral and ethical values, creativity, etc. Creation and updating of the system of the scientific and methodic support for professional activity of the future elementary school teachers are closely related with the progress of the publishing activity, which includes development of the regulatory documents for the following creation and successful publication of educational and scientific-methodic works of different kinds and levels. The article supplies conceptual fundamentals of development of the scientific and methodic support for the professional activity of the future elementary school teachers, particularly development of the methodology for evaluation of the scientific and methodic support for professional activity; development of publishing industry; preparation and gradual updating of the educational and methodic literature; development of media and active application of informational-communication technologies while developing the scientific and methodic supply; motivation of teachers to create and introduce methodic findings in practice; combination of scientific and methodic aspects of the educational process support; practical control for the new models of the scientific and methodic support of educational process; development and improvement of manuals, technical means of training, etc.; development of methodic materials for individual work with professional publications, preparation of course papers and diploma projects; development of educational-methodic documents for students and teachers; introduction of innovative pedagogical and information technologies at all educational stages.

Key words: elementary school, future teachers, conceptual fundamentals, integrated educational-methodic media complexes.

Постановка проблеми. З уведенням нових інформаційних технологій з'являються нові фахові вимоги до майбутніх учителів початкової школи. Сьогодні перед фаховою діяльністю майбутніх учителів початкової школи виникає проблема організації навчального процесу, який ґрунтується на аналізі й синтезі наявної навчальної системи, урахуванням основних цінностей загальносвітової культури, національних досягнень культурної спадщини українців. Суспільство надалі дедалі більше ґрунтуватиметься на інформаційно-комунікаційних технологіях: web-технологіях, хмарних обчисленнях і *big data*, смартфонах та інтернеті «розумних речей», штучних інтелектах та інших гаджетах.

Школи в Україні «нині достатньо комп'ютеризовані як у містах, так і в селах. Безумовно, застосування мультимедійного проектора, електронної дошки або комп'ютера значно ефективніше за традиційне заняття. Шкільна освіта спрямована на розвиток людини сучасного інформаційного суспільств» (Климова, 2017: 77).

У зв'язку зі стрімким розвитком у нинішньому світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа необхідна цілеспрямована підготовка індивіда вправно й безпечно ними послуговуватись.

Істотні зміни як у суспільстві загалом, так і в медіасфері зокрема, ставлять перед науковцями нові актуальні питання, пов'язані переважно з подальшим посиленням взаємодії особи з різними видами і джерелами інформації.

Аналіз досліджень. Педагогічні аспекти та досвід використання мультимедійних засобів навчання вивчали В. Биков, Г. Онкович, М. Бистрянцев, А. Іщенко, І. Чемерис та інші.

Методичні основи мультимедійних навчальних програм і комплексів досліджують І. Аман, О. Литвиненко, О. Глазиріна, Н. Череповська й інші. Проте глибоко проблему цілісного вивчення й розгляду інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів у професійній діяльності майбутніх учителів початкової школи досі не досліджували.

Мета статті – обґрунтування концептуальних засад використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів майбутніми вчителями початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Навзаємозв'язок із низкою медіа (книжки, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає дедалі більша частка в бюджеті вільного часу українців, чим зумовлено істотний вплив медіа на всі прошарки населення, зокрема й на дітей і молодь. Медіа просто заповнили весь освітній простір молоді, зазвичай виконують роль основного чинника її соціалізації, підсвідомого соціального навчання, засобу дистанційної та джерела неформальної освіти. Сюди входять також неналежний захист дитини від медіаінформації, що може негативно впливати на її здоров'я та розвиток, брак механізмів доброї саморегуляції інформаційного ринку, які б фільтрували недоброякісну медіапродукцію, низькоморальні ідеологеми та цінності, інші соціально шкідливі інформаційні впливи. Нагальна необхідність інтенсифікувати розвиток медіаосвіти спричинена потребою протистояння зовнішній інформаційній агресії та спустошливій чужорідній пропаганді.

За окреслених умов медіаосвіта стає основною складовою частиною інформаційної безпеки держави, має чимале значення у виховних процесах

патріотизму молоді й формування національної ідентичності. Медіаосвіта повинна слугувати основним чинником забезпечення відкритості освіти стосовно новітніх швидкоплинних знань і наближення освітнього змісту до запитів повсякдення людини; бути не лише кроком до ефективності людських дій у системі трудових відносин, а й способом залишатися собою, цілісною особистістю, спроможною самовиражатися й не втрачати людяності. Важливі також традиційні завдання медіаосвіти: запобігання вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасилля, втечі від дійсності, профілактика поширення медіазалежностей.

Медіаосвітні технології – «методично-організаційні засоби навчально-виховного процесу, що в поєднанні з використанням періодичних видань, радіо, телебачення, кіно та програмно-апаратних засобів і пристроїв забезпечують операційне збирання, оброблення, накопичення, збереження і передавання інформації» (Імерідзе, 2016: 109).

Завдяки теоретичному дослідженню проблеми вдалося з'ясувати суперечності між: нагальною потребою розвитку науково-методичного забезпечення й неналежним ступенем застосування інноваційності до його розроблення; вимогами до сучасного вчителя початкової школи та його реальним фаховим рівнем; потребою реформувати фахову діяльність учителів початкової школи та нерозробленими складовими частинами і критеріями їхньої готовності до професійної діяльності.

Відповідно до загальнонаукової думки стосовно теоретичного обґрунтування науково-методичного забезпечення навчального процесу, теорія виконує свою методологічну функцію як органічна конструктивна складова частина практики. У такому контексті наукове забезпечення – конструктивна складова частина методичного.

Дослідниця Г. Шемелюк, вивчаючи типові недогляди у вимогах новітнього науково-методичного забезпечення і наслідки, до яких ті призводять, пропонує методи покращення професійної діяльності, якими передбачено зміст, форми організації та методи викладання згідно зі ступенями такої діяльності. Вказівки, спрямовані усунути недоліки в теоретичній (вузлові теми програми) і практичній діяльності, обґрунтувати й перевірити запропоновані заходи, вказують на ефективність науково-методичного забезпечення навчального процесу (Шемелюк, 2003). Ефективність здійснення науково-методичного забезпечення навчального процесу багаторівневої підготовки фахівців визначають за такими показниками:

опанування майбутніми спеціалістами методів самостійного поєднання частини й цілого; знаннями синтезу й інтеграції дискретно пройдених навчальних тем, системного сприйняття знань; єдиного, комплексного послуговування здобутими знаннями на практиці за фахом.

Професійна діяльність майбутніх учителів початкової школи сьогодні розвивається як загалом трансформація різних аспектів громадського життя, у щільному взаємозв'язку зі змінами в інших галузях, водночас слугує для них джерелом забезпечення потрібного кадрового ресурсу.

Концептуальні підходи до професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи – її теоретична основа за умов формування знань і соціально спрямованої економіки, що визначає способи вирішення першочергових проблем у цій галузі через усвідомлення її мети, завдань, змісту й технологій.

Ключова мета концепції – принципово інший підхід до модернізації школи, яким передбачено реалізацію таких складників, як: інтеграція школи в цілісний інформаційно-освітній простір; забезпечення належної підготовки дітей і молоді до надійного й ефективного взаємозв'язку з новітньою медіасистемою; формування в дітей медіаерудитії, медіаграмотності й медіакомпетентності залежно від їхніх віку й індивідуальності. Мета медіаосвіти полягає у формуванні медіакультури індивіда поміж важливими для неї спільнотами (малі групи, родина, навчальний колектив).

Основні завдання шкільної медіаосвіти такі: протистояння агресивній медіасфері, забезпечення психологічного добробуту за споживання медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, здатність виокремлювати потрібну інформацію, залишати поза увагою інформаційний «непотріб», потенційно шкідливу інформацію, з урахуванням прямих і прихованих впливів; сприяти формуванню рефлексії та критичного мислення, що забезпечують обдумане використання медіапродуктів на базі ефективної орієнтації в медіапросторі й усвідомлення особистих медіапотреб, адекватного й різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її істинного та критичного тлумачення, зважаючи на особливості сприймання мови різних медіа; сприяння розвитку медіатворчості для належного самовираження індивіда та втілення його життєвих завдань, удосконалення якості міжособових комунікації та приязні соціальної сфери, мережі взаємин і якості життя у важливих для індивіда спільнотах, а також візуальної, музичної, розвинених естетичних смаків

стосовно мистецьких форм, непрямих масмедіа та новітніх напрямів медіаарту тощо.

У розробленні концептуальних засад ми акцентували такі аспекти, як:

– *особистісний підхід* (шкільна медіаосвіта ґрунтується на злободенних медіазапитах інформаційних споживачів, з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, медіасхильності, ступеня сформованості медіакультури індивіда та його близького соціального середовища);

– *стале оновлення змісту* (зміст медіаосвіти весь час оновлюється згідно з розвитком технологій, змінами в системі масмедіа, станом суспільної медіакультури);

– *орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій* (шкільна медіаосвіта ґрунтується на новітніх здобутках у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, застосовує їх для організації діяльності медіапедагогів, формування сукупних інформаційних ресурсів, легкості контактів у сфері взаємозв'язку учасників медіаосвітнього руху. У межах медіаосвіти враховують тенденції поступу сучасних медіа);

– *перевага морально-етичних цінностей* (основне завдання медіаосвіти – захистити суспільну мораль і людську гідність, протистояти жорстокості й різним формам насилля, утверджувати загальнолюдські цінності, передусім ціннісне ставлення до інших, суспільства, довкілля, мистецтва, праці та до себе);

– *естетичний компонент* (медіаосвіта активно застосовує найкращі здобутки розмаїття форм естетичного виховання засобами: образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно);

– *креативність* (медіаосвітою передбачено поєднання акцентів на творче сприйняття медіа й розвиток хисту того, хто вчиться, створювати свою медіапродукцію. Створення в медіаосвітньому процесі медіапродукту для подальшого його застосування у спільноті, на фестивалях, конкурсах тощо допомагає сформувати продуктивну мотивацію учасників медіаосвітнього процесу).

Основні напрями розвитку шкільної медіаосвіти передбачають таке: упроводити систему шкільної медіаосвіти, якою передбачено введення в діяльність класних керівників та шкільного психолога обґрунтованих програм уроків із медіаосвіти для учнів молодших і середніх класів; сприяти активізації практики інтеграції медіаосвітніх складників у навчальні програми з різних дисциплін; активізувати діяльність гуртків, фото-,

відео-, анімаційних студій, інших позакласних форм творчості медіаосвітнього напрямку; організувати навчання педагогів, класних керівників та батьків, щоби в подальшому залучати їх до родинної медіаосвіти, організувати творчі студії для дітей і молоді, дитячі й молодіжні фестивалі, конкурси, проекти регіонального та всеукраїнського рівнів; започаткувати систему шкільної медіаосвіти для активізації практики інтеграції складових частин медіаосвіти в освітні програми з різних дисциплін, напрацювати факультативні медіаосвітні програми для підлітків, упроводити курс медіакультури, з урахуванням профільного навчання, активізувати гурткову діяльність, інші позакласні форми учнівської творчості медіаосвітнього напрямку; організувати за участі громадських об'єднань і медіавиробників різні форми позашкільної освіти, зокрема форми для учнів школи, батьківську педагогіку, креативні секції для дітей і молоді, конкурси, проекти місцевого й всеукраїнського рівнів, щоби належно розвивалися медіакультура й загалом медіаосвітня система; налагодити повноцінний суспільний діалог між учасниками навчально-виховного процесу, щоби оптимізувати медіаосвітню діяльність у закладі, поліпшити якість шкільних медіа (шкільні газета, сайт).

Шкільна медіаосвіта передбачає *інтегровану медіаосвіту* (застосування медіадидактики в межах наявних дисциплін), відповідні освітні курси, факультативи, гурткову, студійну тощо форми позакласних занять. Завдання такої форми медіаосвіти – передусім сформувати критичне мислення, комунікаційну медіакомпетентність. Істотне значення повинні мати шкільні бібліотеки як новітні комп'ютеризовані осередки зі сконцентрованою інформаційно-пошуковою діяльністю школярів.

Шкільною медіаосвітою охоплено низку *форм* медіаосвіти: застосування медіадидактики в межах наявних дисциплін; відповідні освітні курси; факультативи, гурткову, студійну тощо форми позакласних занять; сімейну медіаосвіту; психолого-консультаційний пункт. Зокрема, завдання позашкільної медіаосвіти – розвивати різні способи творчої самореалізації особистості, що супроводжуватиме шкільну медіаосвіту, посилюватиме ефект останньої, а батьківської медіаосвіти – забезпечення ефективності медіаосвіти родини як основного чинника й соціальної сфери ранньої соціалізації дитини.

Створення й оновлення системи науково-методичного забезпечення професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи нерозривні

від поступу видавничої справи, якою передбачено розроблення нормативних документів для подальших створення й успішної діяльності видавництва навчальних та науково-методичних видань низки видів та рівнів. Нові методи накопичення й опрацювання інформаційних ресурсів – шлях до застосування новітніх інформаційних технологій. Розглянемо, наприклад, медіатеку – інтерактивний громадський центр із надання послуг різних ресурсів, зокрема електронних книг, інтернету, інтерактивних програм вивчення іноземних мов і комп'ютерних технологій, можливої участі в різних заходах.

Учителі початкової школи формуванням медіатеки розширюють функціональність власної праці, дають можливість учням переглядати відеострічки, слухати музику й одержувати розгорнуту консультацію стосовно послугоування електронними каталогами й мультимедійними ресурсами. Опанування мультимедійних технологій дасть змогу створити інноваційні інформаційні продукти з диференційованою орієнтацією на відповідну категорію користувачів.

Важливе у професійній діяльності майбутніх учителів початкової школи «уведення хмарних технологій, яке дасть змогу заощаджувати кошти на закупівлю парку комп'ютерів та ліцензійного програмного забезпечення. За використання хмарних сервісів зникає потреба встановлювати на робочий комп'ютер коштовне ліцензійне програмне забезпечення для виконання якихось проєктів, а їхні функції активуються через мережу Інтернет. Важливий концепт застосування хмарних технологій – можливість формувати колекції різноформатних мультимедійних ресурсів» (Ржеуський, 2016: 13). Також непотрібно закуповувати додаткові сервери. Книгозбірні одержують змогу зберігати й надавати доступ користувачам до великих обсягів даних у «хмарах», що істотно розвантажує роботу місцевих бібліотечних мереж і автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи.

Нами сформульовано *концептуальні засади розвитку науково-методичного забезпечення у фаховій діяльності майбутніх учителів початкової школи:*

1. Розроблення методики для оцінювання науково-методичного забезпечення професійної діяльності.

2. Розвиток видавничої справи, підготовка та послідовне оновлення навчально-методичної літератури.

3. Мотивація педагогів створювати та впроваджувати методичні розробки у практику.

4. Поєднання наукового й методичного аспектів забезпечення освітнього процесу.

5. Практична перевірка нових моделей науково-методичного забезпечення освітнього процесу, розвиток медіа й активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час розроблення науково-методичного забезпечення.

6. Розроблення й покращення навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання тощо, розроблення методичних матеріалів для самостійного опрацювання фахових видань, написання курсових робіт і дипломних проєктів.

7. Розроблення навчально-методичних документів для студентів і викладачів з уведенням новітніх педагогічних та інформаційних технологій на всіх навчальних етапах.

Висновки. Професійна діяльність майбутніх учителів початкової школи вміщує блоки дисциплін, для яких необхідна повсякчасна модернізація науково-методичного забезпечення для їх засвоєння й ефективного застосування у фаховій діяльності. Оптимізувати мережу закладів вищої освіти, які готують учителів початкової школи, варто посиленням вимог за ліцензування й акредитації вищої школи всіх форм власності стосовно: забезпечення науково-педагогічними кадрами; відповідності державним стандартам організації навчального процесу; удосконалення й оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. До того ж керування останнім треба поліпшувати, удосконалювати систему керування моніторингом і контролем якості освіти, залучати заклади вищої школи до участі в галузевих програмах розвитку, розробляти методику для оцінення науково-методичного забезпечення фахової діяльності майбутніх учителів початкової школи. Розвиток науково-методичного забезпечення дасть змогу поліпшити якість самостійної роботи студента щодо засвоєння знань, умінь і навичок у контексті конкретних дисциплін програм освіти.

До подальших напрямів дослідження відносимо створення інформаційного банку даних з основними документами для регламентації навчальної, наукової й методичної діяльності; формування комплексу навчально-методичних матеріалів для читання дисциплін; удосконалення системи перепідготовки педагогів; базових підручників та навчально-методичних посібників із предметів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аман І., Литвиненко О. Інтернет-сервіси в освітньому просторі : методичний посібник. Кропивницький : КЗ «Кіровоградський обл. ін-т післядипл. пед. освіти ім. В. Сухомлинського», 2017.
2. Биков В., Спирін О., Пінчук О. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні : актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)* : збірник наукових праць. Київ : ВД «Сам», 2017. С. 191–198.
3. Бистрянцев М. Створення інформаційно-освітнього простору загальноосвітньої школи. *Рідна школа*. 2016. № 10. С. 19–24.
4. Глазиріна О. Медіапедагогіка як складова педагогічних знань. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив* : збірник статей методологічного семінару. Київ : НАПН України, 2013. С. 483–490.
5. Імерідзе М. Сутнісно-функціональний аналіз масмедіа. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1. С. 109–113.
6. Іщенко А. Сучасна медіаосвіта: впровадження в Україні та міжнародний досвід. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 4 (29). С. 80–84.
7. Климова К., Чуприна О. Проблеми та шляхи використання мультимедійних технологій у сучасній початковій школі. *Актуальні проблеми лінгводидактики* : збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. Суми, 2017. № 3. С. 74–78.
8. Ржеуський А. Використання хмарних технологій у бібліотеках. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 4. С. 13–15.
9. Чемерис І. Медіаосвіта за кордоном: теорії медіаосвіти та коротка історія розвитку. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 104–108.
10. Шемелюк Г. Особливості науково-методичного забезпечення навчального процесу у технічному коледжі в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2003.
11. Череповська Н. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ. *Візуальна медіа культура* : початковий посібник. Київ : Шкільний світ, 2010.
12. Онкович Г. Медіапедагогіка і медіаосвіта: поширення у світі. *Дивослово*. 2007. № 6. С. 2–4.

REFERENCES

1. Aman I. S., Lytvynenko O. V. *Internet-services v osvitiomu prostori*. [Internet-services in educational environment]. Method. Manual. Kropyvnytskyi: KZ "Kirovohrad Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after V. Sukhomlynskyi", 2017 [in Ukrainian].
2. Bykov V. Yu., Spirin O. M., Pinchuk O. P. Problemy ta zavdannia suchasnoho etapu informatyzatsii osvity. [Problems and tasks of the current stage of the information support for education]. *Naukove zabezpezhennia rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyky (do 25-richchia NAPN Ukrainy)*. [Scientific supply for education development in Ukraine: actual problems of theory and practice (devoted to the 25th anniversary of the NAPS of Ukraine)]. Collection of scientific works. Kyiv: VD "Sam", 2017, pp. 191–198 [in Ukrainian].
3. Bystriantsev M. Stvorennia informatsiino-osvitnioho prostoru zahalnoosvitnioi shkoly. [Creation of the information and education space of a secondary school]. *Ridna shkola*. 2016, № 10, pp. 19–24 [in Ukrainian].
4. Hlasyryna O.V. Mediapedahohika yak skladova pedahohichnykh znan. [Media pedagogics as a component of pedagogical knowledge]. *Mediaosvita v Ukraini: naukova refleksiiia vyklykiv, praktyk, perspektyv*. [Media education in Ukraine: scientific reflection of challenges, practices, prospects]. Collection of articles of the methodological seminar. Kyiv: NAPS of Ukraine, 2013, pp. 483–490 [in Ukrainian].
5. Imeridze M. Sutnysno-funktsionalnyi analiz mas-media. [Conceptual and functional analysis of mass media]. *Psychology and society*, 2016, № 1, pp. 109–113 [in Ukrainian].
6. Ishchenko A.Yu. Suchasna media-osvita: vprovadzhennia v Ukraini ta mizhnarodnyi dosvid. [Modern media education: introduction in Ukraine and international experience]. *Strategic priorities*, 2013, № 4 (29), pp. 80–84 [in Ukrainian].
7. Klymova K., Chuprina O. Problemy ta shliakhy vykorystannia multymediinykh tekhnolohii u suchasni pochatkovii shkoli. [Problems and ways of multi-media technology use in the modern elementary school]. *Aktualni problemy lnhvodydaktyky* [Actual problems of linguodidactics]. Collection of scientific works of Hlukhiv NPU named after O. Dovzhenko, 2017, Nr 3. Sumy: Vinnichenko M.D., 2017, pp. 75–78 [in Ukrainian].
8. Rzheuskyi A. Vykorystannia khmarnykh tekhnolohii u bibliotekakh. [Use of cloud technologies in libraries]. *Library bulletin*, 2016, № 4, pp. 13–15 [in Ukrainian].
9. Chemerys I.M. Mediaosvita za kordonom: teorii mediaosvity ta korotka istoriia rozvytku. [Media education abroad: theories of media education and a short history of development]. *Higher education of Ukraine*, 2006, № 3, pp. 104–108 [in Ukrainian].
10. Shemeliuk H.O. Osoblyvosti nauково-metodychnoho zabezpechennia navchalnoho protsesu u tekhnichnomu koledzhi v umovakh stupenevoi osvity. [Peculiarities of scientific-methodical support for the educational process at a technical college in conditions of degree education]. Extended abstract of the Candidate of Pedagogical Sciences dissertation. Kyiv, 2003 [in Ukrainian].
11. Cherepovska N. I. Mediakultura ta mediaosvita uchniv ZOSH. [Media culture and media education of secondary school students]. *Vizualna media kultura*. [Visual media culture]. Manual. Kyiv: Shkilnyi svit, 2010 [in Ukrainian].
12. Onkovych H. V. Media-pedahohika i media-osvita: poshyrennia u sviti. [Media pedagogics and media education: spreading in the world]. *Dyvoslovo*, 2007, № 6, pp. 2–4 [in Ukrainian].